

*Dr. Teke András nyugállományú határőr ezredes,
határőrségi főtanácsos*

A tudomány és a szakma viszonyrendszere a hadtudomány és a rendészettudomány kompatibilitási dilemmájában¹

(ELVI STRATÉGIAI GONDOLATOK)

*„A tudomány, a technológia - ezt világosan és erősen
akarom mondani - nem old meg minden problémát.
De tudomány és technológia nélkül semmiféle problé-
mát nem lehet megoldani.” Teller Ede²*

1. Bevezetés

Teller Edétől idézve és abból kiindulva célszerű elgondolkodni azon, hogy korrunk kihívásai, mivel az esetek többségében a megoldásuk nem ismert, tehát korrunk problémái esetében, hogyan is történik a „kezelés”? Egyáltalán kezelés-e az, ami történik? A funkcionális szakterületi és szervezeti rendeltetés és a megfelelés összhangja mennyire valósul meg? A rendészeti tevékenység tipikusan békeidőszaki tevékenység, de ha a katonai erőket békeidőszakban, a napi társadalmi élet egyre több területén veszi az állam igénybe, akkor ez azt is jelzi, hogy a problémamegoldási kényszer „magasabb szintre” került. A funkcionalitás prioritása az elmúlt évtizedben erősen átértelmezésre került. Vannak olyan időszakok, amikor a hagyományosan értelmezett tevékenységek és szereplők mellett újak jelennek meg, vagy a régi szereplők kapnak új szerepet. Ilyenkor gyakran összemosódnak a funkcionális és tevékenységi határok, azaz olyan megoldások is szület(het)nek, amelyek korábban nem voltak szokványosak.

A katonai és rendvédelmi/rendészeti tevékenység annak ellenére, hogy közös gyökerekkel rendelkeznek, egyidejűleg és párhuzamosan, saját(os) evolúciós fejlődésen mentek/mennek át, kialakultak/kialakulnak a kapcsolódási pontok, de folya-

¹ Az alább közölt írás az eredetileg a Tanulmányok „A HADTUDOMÁNYTÓL A RENDÉSZETTUDOMÁNYIG - TÁRSADALMI KIHÍVÁSOK A NEMZETI ÖSSZETARTÓZÁS ÉVÉBEN” című tudományos konferenciáról, Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXII. Pécs, 2020, 25-32. oldalakon „A tudomány és a szakma viszonyrendszere a hadtudomány és a rendészettudomány kompatibilitási dilemmájában” címen publikált tanulmány átdolgozott változata.

²Forrás: <https://www.citatum.hu/szo/technol%F3gia?r=6> (Letöltés ideje: 2020.03.12.)

matos a közeledés és a távolodás, sőt az átfedés is. Ugyanakkor, és ez problémafelvetés alapja, hogy a XXI. századtól megfigyelhető a jellemzően hibrid megoldások elterjedése az állami erőszak-alkalmazás vonatkozásában (is). Axiómaként értelmezhető, hogy a hibrid megoldások esetében a funkcionalitás tartalmilag és szakma-specifikusan is markáns érdekmotivációkat elégít ki. Továbbra is él a politikai gondolkodásban, hogy az erőszak-alkalmazás mellett a biztonság is állami monopólium. Nem az! Sok esetben viszont éppen a biztonság érdekében és „nevében” kerül érvényesítésre az állami erőszak-monopólium.

Az állami erőszak-alkalmazás és a biztonság kapcsolatrendszere nemzeti és nemzetközi keretek közt a korábbiakban jól elkülöníthető volt. Főleg nemzetközi keretek közt fordult elő, hogy a katonák rendészeti jellegű, míg a rendészek katonai jellegű feladatokat is elláttak. Napjainkban azonban az átfedések már nemzeti szinten is jól érzékelhetők. A fentiekkel együtt, párhuzamosan kiemelt kérdésnek tekinthető-e, hogy a tudományos kutatások eredményei hogyan épülhetnek be a szakmai-szervezeti kultúrákba, a tudomány és a szakma szimbiózisa hogyan valósul meg? Fel lehet-e fogni a kérdést úgy is, hogy a szaktudományok és a szakma viszonyrendszere milyen tendenciákat jelez, és a fentieket a tudomány milyen mértékben és hogyan támogatja?

Beszélünk hadtudományról és rendészettudományról. A rendészettudomány kapcsán még mindig a „tudományos önazonosságánál” tartunk, azaz a rendészettudomány létjogosultságát bizonygatják a kutatók. Azt nem lehet kijelenteni, hogy a rendészettudomány a hadtudományból „lineárisan” keletkezett (tyúk-tojás probléma). Ennél bonyolultabb a kérdés! Mindazonáltal a „hadtudományos gondolkodás” markánsan jelen van a rendészettudományban is. Ugyanakkor sok katonai tevékenységben a rendészeti módszerek is egyre nagyobb prioritást kapnak. A gondolkodásmód tehát a kölcsönösségben is megragadható, ami kihat a következményekre is. A fegyveres küzdelem és a rendészeti tevékenység az erőszak-alkalmazás két távoli, napjainkban pedig sokszor egymást átfedő szegmense. Teller Ede gondolataihoz visszatérve a tudomány és a technika/technológia adott helyzete, állapota és ezek alkalmazási képessége, hajlandósága meghatározza mind a katonai, mind a rendészeti tevékenységek eredményességét, illetve politikai, szakmai, társadalmi kompatibilitását.

A fegyveres küzdelemmel kapcsolatban általános értelemben elmondható, hogy a hatékonyságát meghatározza, (1) a rendelkezésre álló technikai eszközök/technológiák mennyisége és minősége, ezek alkalmazási szintje, (2) a lehetőségek és a képességek (kompetencia, kapacitás) összhangja a feladatokkal és a kitűzött célokkal, (3) az abszolút és relatív (erő/műveleti/technikai) fölény létrehozásának képessége a felismert lehetőségek kihasználásával, (4) saját potenciál megóvása, (5) a 3”C”érvényesítése, (6), a vezetésirányítás helyzete és alkalmassága (7) a „szereplők” erkölcsi pszichikai és fizikai állapota, (8) az utánpótlás, a tartalékok biztosítási képessége. Ugyanezt el lehet mondani a rendészeti megközelítés

oldaláról is. (Elég áttekinteni 2015-től a migrációkezelést.) A tudomány egyszerre lehetőség, eszköz és szükségszerűség is. A szakmai és a tudományos gondolkodás eltérősége miatt a megrendelői, alkalmazói, felhasználói hozzáállás viszonyrendszere ma még a meghatározó, és az, hogy a tudomány a fenti (1-8) ponthoz hogyan képes és hogyan „engedik” hozzájárulni? Kérdés, hogy mindehhez milyen gondolkodásmód társul?

2. A gondolkodásmód determináns jellege

A gondolkodásmód a külső hatások befogadásában determináns szerepet játszik. A hierarchikus-bürokratikus szervezetek egyik jellemzője a lineáris gondolkodás preferálása. Jellemzően vertikális gondolkodásról van szó, amely alapvetően a szabályzatokra, előírásokra (szokásokra) hivatkozik. Itt megjegyzendő, hogy az érvényes szabályzatok egy adott technikai/technológiai, tudományos környezethez kötődnek és megváltoztatásuk lassú és elhúzódó jellegű, feltéve, ha csak valamilyen hirtelen igény/érdek ezt nem írja felül. Általánosságban elmondható, hogy a lineáris gondolkodás a meglévő lehetőségekből, tapasztalatokból próbál valamilyen megoldást kreálni. Paradigmaként fogható fel, hogy a győztesek a következő háborút mindig az előző háború tapasztalatai alapján akarják megvívni. Mi figyelhető meg e téren? (1) ragaszkodás továbbra is a meglévő szabályzatokhoz, (2) kézi vezérlés, (3) a folyamatokat befolyásolni nem képes vezető leváltása és új kinevezése, (4) improvizálás/kapkodás minden szinten, (5) utólagos magyarázatok, (6) aktuális felelős keresése, (7) látszatmegoldások, és rendszerkompatibilitást alapvetően nélkülöző módszerek „beemelése”, (8) tényfeltárás és tervszerű, stratégiai alapú alkalmazkodás a változásokhoz. Ez utóbbi lenne a kézenfekvő, de ez a legnehezebb, éppen a fentiek miatt. A tapasztalat azt is mutatja, hogy a gondolkodásmód megváltoztatása nem megy egyik pillanatról a másikra, tudatosan kell felkészülni arra, hogy a változásokhoz igazodva, szerencsés esetben azokat meg is előzve, képesek legyünk kilépni a paradigmatis keretből.

A változások mozgatórugója éppen a tudományos eredmények, a módszertan adaptálása lehetne, ami viszont „zavarja” a paradigmatis, szabályzatalapú, tekintélyelvű gondolkodást. Sokféle gondolkodásmód létezik: pl. analogikus gondolkodás, szintetizáló gondolkodás, inter-multi-transz-cross-diszciplináris és monodisziplináris gondolkodás, a folyamat- és rendszerszemléletű gondolkodás, a hálózatos, vagy fraktálos gondolkodás, adatelvű gondolkodás, kockázatalapú gondolkodás, menedzsment szemléletű gondolkodás, marketing szemléletű gondolkodás, probléma centrikus gondolkodás, „elvárás alapú” gondolkodás, stb. *(Ehhez hozzá kellene tenni, hogy a döntéshozókra is elvileg érvényes az élethosszig való tanulás igénye.)* A lineáris/vertikális gondolkodás determináns jellege a hierarchikus-bürokratikus szervezeteknél hétköznapi trivialisitás. A lineáris gondolkodás szabályok által behatárolt tevékenységi szakaszokra koncentrál. Ha hálózatosan gondolkodunk, akkor mindig a kapcsolódásokat célszerű keresni. (A tudomány is ezt te-

szi.) A fentiekből következik, hogy egy lineárisan gondolkodó, könnyen túllép azon, hogy honnan indult el, és nem is mindig tudja, hogy éppen hol is tart. (Elveszik a részletekben.) A hálózatosan gondolkodó azonosítja a csomópontokat és körülhatárolja a kapcsolatrendszert. A hálózatos és lineáris gondolkodás alapvetően különbözik a világlátásában is. A lineáris gondolkodót mérhető módon zavarja globalitás, a komplexitás és az integráltság. Ha valamilyen anomália jelenik meg, akkor egy problémára a megszokott (korábban bevált) módszerekkel és fogalmakkal nem mindig található (megszokott) megoldás, és ha a próbálkozások sikertelenek, bizonytalanság uralkodik el, s a paradigma is válságba kerül, ugyanakkor az új dolgok beillesztését a meglévő szabályrendszer is gátolja. Tudomásul kellene venni, hogy a szakmai kérdésekben az új technikai/technológia megoldások egy tudományos módszertani forradalmat is előidéztek, amelyet még nem minden szinten ismertek fel a döntéshozók. Az új diszciplínák megjelenése és a meglévő rendszerekbe illesztése sem megoldott, mivel a szakmai konzervativizmus az adaptálást nem támogatja, főleg, ha ezért a tudományos módszertanhoz kellene fordulni.

3. A megoldáskeresés korlátai

Paradox helyzetet teremt, ha a megoldáskeresés igénye éppen az igényt generáló által teremtett korlátokba ütközik. A katonai és a rendészeti területen az elmúlt időszakokban nem mindig a funkcionális szakmaiságot erősítő szervezeti/tevékenységi megoldások születtek, és a hierarchikus szervezetekre nem igazán jellemző menedzsmentszemlélet ellenére számos menedzser/marketing technika került a működésbe „beemelésre” úgy, hogy azok szervezeti és környezeti illesztése elmaradt. Ezek jellemzően az aktuálpolitikai elgondolásokat támogatták/támogatják, de az érdemi megoldások helyett sokszor csak a látszatszemlélet megoldások kerültek támogatásra. E jelenség tudományos-szakmai vizsgálatának elvégzését a hierarchikus-bürokratikus szemlélet általában nem igényelte és nem is igényli, nem erősíti, és ráadásul zavarónak is tartja. A fordított gondolkodás³ alapján megfontolás tárgyát képezhetné, hogy éppen a menedzser/marketing szemlélet hatékonysági irányultságát katonai és rendészeti tartalommal lenne célszerű megtölteni, ehhez azonban egy jól működő, tudományos megalapozottságú, teljes vertikumú szakirányítási mechanizmus, stratégiai szemlélet, és minőség-irányítási megközelítés lenne szükséges. A fejlesztés és fejlődés igénye és megvalósulása a katonai és rendészeti tevékenységekben is megjelenik. Gyakori jelenség a „helyettesítők” alkalmazása is. Ez ellentmondásként is felmerül, mert a lehetőségek egyben a korlátokat is jelentenek, ha nem működik az integrált gondolkodásmód. A gazdasági megszorítások, a recesszió időszakában a fiskális gondolkodás, a „haszonelvűnek vélt”, gyors és látványosnak tűnő megközelítés egyre nagyobb teret nyer. (Ebből egyene-

³ Paul Arden: Gondolkodj fordítva! Partvonal Könyvkiadó. Budapest, 2007.

sen következik, ha a mintakövetés és a következmények mérlegelését mellőző gondolkodás egymást erősítik, akkor mutáns megoldások is szülehetnek.)⁴

A „megoldások” rendszerint újabb és újabb problémákat vetnek fel és kialakul egy probléma-lánc⁵, amelynek kibogozásával a politikai indíttatású szakmai probléma-megközelítés nem tud mit kezdeni és nem is érdeke kellő mélységben foglalkozni vele. Az utóbbi időben hazánkban is elterjedt a laterális gondolkodás (*lateral thinking*)⁶. Sajátossága az, hogy míg a logikus (lineáris/vertikális) gondolkodás a kiválasztott ötletet meghatározott logika szerint és a keretek tiszteletben tartásával előreviszi, addig az oldalirányú (laterális, vagy „kreatív bono-i” megoldás⁷) gondolkodás új, friss (látszólag oda nem illő) ötleteket provokál/produkál vagy merőben megváltoztatja, esetleg el is veti a vonatkoztatási/gondolkodási keretet. Azaz míg a vertikális gondolkodás megkísérli legyúrni magát a problémát, a laterális gondolkodás viszont eleve megpróbálja kikerülni a problémát egy radikálisan más megközelítés, súlypont-áthelyezés segítségével. Leegyszerűsítve: „mindenáron keres valamilyen megoldást”. Maga ez a jelenség nem szokatlan, de a kivitelezés igazán a figyelemre méltó, mert rendszerint mérsékeltbb beruházással valósítható meg, csak hogy a probléma ezzel nem oldódik meg. Nagyon fontos, hogy a honvédelmet/rendészetet érintő politikai/szakmai döntések esetén az elméleti megközelítésen túl láthatóvá és leírhatóvá váljanak a valós és elvont keretek, amelyen belül a valós társadalmi események és folyamatok tudományosan is modellezhetőek. A honvédelemhez/rendészethez kötődő döntés-előkészítési és a döntési folyamatoknak minden esetben tartalmaznia kell(ene) a következmények⁸ felmérését is. A „kierőszakolt eredmények” esetén a következmények vizsgálata rendszerint marginálisnak minősül. Ez pedig az eredeti döntésre is komolyan visszahat. Ugyanakkor egy paradox helyzet áll elő: van tudományos kutatói kapacitás, de ezzel nincs szinkronban a megrendelés, és ha van is megrendelés, az nem mindig a tudományos kutatás valós kompetenciáit használja ki. Ebbe a kérdéskörbe tartozik a kutatási probléma megfogalmazása, ami a kutatás szabadsága, illetve az igények, elvárások, valamint a felismerések viszonyrendszerében realizálódik. További kérdés, hogy az adott probléma alap kutatás, alkalmazott kutatás vagy éppen fejlesztési, akció kutatás tárgyát képezi? Van rá egyáltalán igény? 4. A hadtudomány és a rendészettudomány viszonyrendszerét, kutatását meghatározó tényezők...

⁴ Teke András: A „helyettesíthetőség” kérdése a határbiztonság-szolgáltatás vonatkozásában, Határrendészeti Tanulmányok 2010/1. 40-96.o.

⁵ Teke András: Az integrált intézményi és tevékenységi működés komplex megközelítése a vezetésirányítás oldaláról. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények IX. Pécs, 2008. 73-106.o.

⁶ „Lateral Thinking” című, 1970-ben megjelent könyvében Edward de Bono alkotta meg e fogalmat. A laterális gondolkodás egy ötletgeneráló és problémamegoldó technika, amely olyan ötletekre épít, amik abból fakadnak, hogy teljesen újszerűen tekintünk a dolgokra.

⁷ Forrás: <http://www.forlong.hu/blog/2008/08/12/lateralis-gondolkodas/> (Letöltés ideje: 2010.01.18.)

⁸ Teke András: Az integrált intézményi... i.m.

A különböző diszciplináris megközelítések jellegüknél fogva (is) sokféleképpen értelmezhetők, és néha az elnevezések sem azonos tartalmat takarnak. Több rendszerezési kísérlet is történt, amibe a had- és rendészettudományt is besorolták⁹. „*Tudományterületek: Konvencionális értelemben nem besorolható tudományok- (1) inter-diszciplínák, (2) multidiszciplínák, (3) transz-diszciplínák, (3) segéd-diszciplínák; Konvencionális tudományok- (5) elméleti-logikai (absztrakt) tudományok (matematika, logika), (6) empirikus tudományok, (8) társadalom-tudományok, (9) bölcsészet-tudományok, (9) Természet-tudományok.*” Ehhez jön még az alap- és alkalmazott kutatások problémája, amely jelen tanulmány kereteibe területi okok miatt nem fér be.

A diszciplinaritás vonatkozásában célszerű külön értelmezni a tudomány-ágakat és területeket, valamint a tudományos kutatások dimenzióit. Így beszélhetünk intra-, multi-, inter-, transz- és cross-diszciplináriákról és monodiszciplináris kutatásokról¹⁰. A multidiszciplináris megközelítés és az elkülönült, a kategorikus kizárólagosságot elsődlegesnek tekintő elméleti és szakmai diszciplínák megítélése között még nem született konszenzus. A diszciplínák közötti határvonalak sokszor nehezen állapíthatók meg: *(ez összefügg az integrációs és a differenciálódási/szeparációs szemléletekkel is): (1) van egy integratív folyamat, amely a közelítést támogatja, (kapcsolódás és átfedés, szintézis) ez napjainkban megfigyelhető a had- és rendészettudomány esetében is; (2) az egyes diszciplínák szerepérvényesítési hatékonysága (melyik, melyikre és hogyan hat, dominancia megjelenése); (3) nyelvezet, szakszókincs, módszertan alkalmazása. (Az elkülönülés, ellenállás, problémafelvetés akkor jelenik meg, amikor egy megközelítés elmozdul egy diszci-*

⁹ Gőcze István: Lehet és kell-e rendszerezni a tudományokat? *Hadtudományi Szemle* 2014/3. 232-250. o.

¹⁰ Részletesebben lásd: Jensenius, Alexander Refsum (2012): *Disciplinarity: intra, cross, multi, inter, trans*, In: Jensenius, A.R., blog posts, , University of Oslo, <https://www.arj.no/2012/03/12/disciplinarity-2/> (Letöltés ideje: 2020.03.18.); Petrisor, Alexandru-Ionu(: *Multi-, trans- and inter- disciplinary essential conditions for the sustainable development of human habitat*, Received: October 6, 2012 'Accepted in final format: October 14, 2012, *Urbanism. Arhitectura. Constructs* Vol. 4. Nr. 2. 2013.

Vö: <https://pdfs.semanticscholar.org/5040/d1fbb795e04585f79fec2eaea7d2f92b76ef.pdf> (Letöltés ideje: 2020.03.18.)

Yossi Korazim-Korosy - Terry Mizrahi - Chana Katz - Amnon Karmon - Martha Lucia Garcia - Marcia Bayne Smith: *Interdisciplinary Community Development. Interdisciplinary Community Collaboration and Development: Knowledge and Experience from Israel and the USA. (Interdiszciplináris közösségfejlesztés és együttműködés izraeli és amerikai tapasztalatok és szaktudás alapján (1-44)).* In: *Interdisciplinary Community Development: International Perspectives*. Published September 6, 2007 by Routledge (272 Pages) and in *Journal of Community Practice*, Volume 15. Numbers 1/2. 2007.

Vö.: <https://www.routledge.com/Interdisciplinary-Community-Development-International-Perspectives/Butterfield-Korazim-Korosy/p/book/9780789032942> (Letöltés ideje: 2020.03.11.)

lína egységes koncepciójától az interdiszciplináris gondolkodás és cselekvés irányába. Ez egyben az interdiszciplináris együttműködés fokmérője is.)

A főbb kategóriák: (1) Intradiszciplináris lehet egy kutatás és maga a tudományterület is, ha csak egy adott tudományterületet érint, és annak a kereteit nem lépi túl, nem keres külső kapcsolódási pontokat, és csak a tudományterületre jellemző ismeretanyagot és módszertant alkalmazza. Ezt mono-diszciplinárisnak is nevezik egyes kutatók. (2) Multidiszciplináris lehet egy kutatás és maga a tudományos produktum is, ha több tudományterületet is érint és mindegyik tudományterület tudásbázisából merít. A részterületek képviselői, illetve a kutatások tartalma nem lépik át saját tudományterületük határait. A diszciplínák ugyan különállóak maradnak, de az egész minden egyes diszciplína inputjával növekszik. A multidiszciplináris munka a részek nettó összegeként jelenik meg. (3) Interdiszciplináris lehet egy kutatás és maga a tudományterület, a produktum is, ha a különböző tudományterületekről származó ismereteket, tudást és eljárásokat egységesítve, a különböző tudományfelfogásokat és szemléleteket ötvözve folyik a tudományos tevékenység. Ez azt jelenti, hogy a kutatás nem csak a saját diszciplínán belül, hanem más tudományterületeken is folyik, új összefüggések kerülnek feltárásra, alkalmazásra kerül más szakterület szakterminológiája, beépítésre kerül más tudományfelfogás, és a különböző tudományos gondolkodásmódok. Így kialakul egy, több diszciplínát is magába foglaló, átfedő határterület és saját tudományterületük határai átlépésre kerülnek. A szakmák között létrejövő interakció és együttműködés eredményeként valami új és különböző jön létre. Bár a szakmák továbbra is megtartják különálló identitásukat, a köztük levő választóvonalak fellazulnak. Az interakció vagy együttműködés eredménye exponenciálisan, szinergiaként jelentkezik, így az egész több, mint a részek összege. (4) Cross-diszciplináris lehet egy kutatás, és maga a tudományterület és produktum is, ha valamely tudományterületen elsajátított gondolkodásmód, módszertan, tudományos szemléletmód, ismeretek és eljárások egy másik tudományterületen kerülnek alkalmazásra. (pl.: statisztikai kimutatások, előrejelzési modellek, matematikai modellek, algoritmusok, stb.) alkotása); (5) Transzdiszciplináris lehet egy kutatás, és maga a tudományterület és produktum is, ha a megoldás csak a tudományterületek határain kívülről, tudományterületeket átívelően érhető el, ezzel egy olyan általános tudást vagy gondolkodásmódot teremtvé, amely felöleli az összes (érintett) tudományág addigi ismereteit.

Nem tisztázott, hogy a transzdiszciplináris az interdiszciplináris továbbfejlődése, vagy egy teljesen eltérő entitás-e. Lehet akár egy új eklektikus diszciplína-szakma létrehozása is, vagy hogy egy eredetileg önálló szakmai diszciplína idővel részben eltűnik vagy elveszti szakmai identitását.

A fentiek (1-5) a megoldáskereséssel párhuzamosan számos etikai, filozófiai, kompatibilitási kérdést is felvethet, amely jelen tanulmány kereteibe nem fér be. A problémakörhöz tartozik még, hogy az interdiszciplinaritás és a szervezetköziség

hogyan különböztethető meg? Szakterület és szervezet. A szervezatközi megközelítés elsősorban eszköz szinten várja el a különböző szervezetek és szolgáltató rendszerek közötti együttműködést, míg az interdiszciplinaritás, a különböző szakmák és szakmai tudások, stílusok és hátterek közötti kapcsolatokat hangsúlyozza. Ha megnézzünk egy kategorizálást¹¹, amely a katonai műveleteket taglalja, könnyen lehet rendészeti kapcsolódási pontokat is találni.

„A katonai erő komplex műveleti jellemzői alapján a katonai műveleteknek négy alapvető fajtáját különböztetjük meg: békeidőszaki katonai műveletek; háborús katonai műveletek; válságreagáló, más szóval nem háborús katonai műveletek; a felvonulás, amely nélkül a békeidőszaki, a háborús, illetve a válságreagáló (nem háborús) katonai műveletek végrehajtása elképzelhetetlen”.

Következtetés? A hierarchikus-bürokratikus keretek közt működő, (kölségvetési) szervezetek, intézmények esetében a problémamegoldás feladatként történő megközelítése újratermelő paradox helyzeteket teremt, amelyeket a szakmai igényesség érvényesítése során többek közt (új) tudományos elvek, módszerek fel- és elismerésével, igényével, alkalmazásával lehetne célszerű módon feloldani. 5. A kompatibilitás dilemmái¹²

A hierarchikus-bürokratikus szervezetek eredetileg funkcionális alapon lettek létrehozva, azonban mindegyikben dominál a feladatszémélet, így működésükből fakadóan egyidejűleg kevés feladatra tudnak átfogó módon koncentrálni, és a feladatalapú gondolkodás miatt kénytelenek olyan ad hoc prioritásokat képezni, ami a funkcionális megközelítés mellőzésével (elvárt) statisztikai értékelést preferál, a valós összefüggések és gondok el/átfedésével.

Általános érvényűnek tekinthető, hogy a rendészeti, közigazgatási tevékenységek nem folyamatszémélet szerint kerültek szabályozásra, sok esetben a szabályozások nem is kompatibilisek. A tudományos szintű vizsgálatok pedig pontosan ezeket az ellentmondásokat hozhatnák felszínre. (Egy tudományos módszertannal, tartalommal készült anyag nem mindig kompatibilis a hivatali/intézményi kommunikációs vagy munkameneti folyamatokkal.)

A tudományos munkák, azok eredményei elvileg eljutnak a katonai/rendészeti és közigazgatási vezetőkhez, döntéshozókhoz. Egy újabb paradoxonnal találjuk szembe magunkat, ha abból indulunk ki, hogy az intézmények/hivatalok komoly terveket készítenek, de ugyanakkor a napi tevékenységben a tervszerűség mellett/helyett az ad hoc megoldásokat és a kézi vezérlést preferálják, ami az ötleteket, gyors megoldási javaslatokat többre értékeli az összefüggések taglalásánál. Ehhez „instant” tudományos támogatást várnak el, amivel a fentiek miatt nem mindig

¹¹ Szendy István: Hadügy és hadviselés. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2017. 108. o.

¹² Részletesen: Teke András: Instant tudomány? Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVII. Pécs, 2016. 9196. o.

tudnak mit kezdeni. A tudományos kutatások eredményeinek döntéstartalomná változtatása rendszerint „nem fér bele” a döntés-előkészítési folyamatba, legfeljebb „utólagos igazoláshoz” használható fel, akkor is érdekmotivációs alapon.

Statisztikailag is igazolható, hogy a katonai és a rendészeti, biztonsági területtel kapcsolatos tudományos munkák, értekezések jelentős része nem a „normál helyzettel” foglalkozik, ha mégis, akkor ez rendszerint valamilyen összehasonlítás, modellbemutató. A nem normálállapotra készült következtetések alkalmazása már önmagában is megkérdőjelezhető normál helyzetben. A normálhelyzettel való tudományos foglalkozás „nem kívánatos” tevékenység, mert a szakmai hozzáállás szerint minden „le van szabályozva”, az „úgy jó, ahogy van”, tehát nem fűződik érdek a vizsgálódáshoz.

Elégé anakronisztikus, ha a rendészetben/közigazgatásban harcról beszélünk, ez normál esetben a katonák dolga. Maga a katonai gondolkodásmód, módszertan a normálhelyzettől eltérő esetekben hatékony (is) lehet, de pl. a parancsnoki munkasorrend és egyéb katonai vonatkozású elemek indokolatlan rendszerezése a meglévő szakmai folyamatok torzítását idézheti elő. Így pl. békefenntartás és a napi rendészeti tevékenység összehasonlítása izgalmas feladat lehet, de a napi rendészeti tevékenységbe történő beemelés már kérdéseket vet fel.

A rész és egész viszonyrendszeréhez kapcsolódik a rendőrség és a rendészet viszonyának az értelmezése is. A tudományos munkákban sok esetben a rendőri tevékenység és a rendészeti tevékenység közé egyenlőségjel kerül. Ez a rendészet és a rendőrség vonatkozásban az összefüggések, így a kapcsolódó következmények ellentmondásait eredményezi. Gyakorlat, hogy katonai / rendészeti / közigazgatási vonatkozású tudományos írásokba egyszerűen beemelésre kerülnek a szakmai tevékenység során készült jelentések, beszámolók, elemzések részei, mintegy a tudományosság megalapozása céljából, ezzel quasi egyenlőségjelet téve a szakmai és tudományos munkák közé, holott azok módszertana és követelményrendszere eltérő. A különböző funkcionális tevékenységek speciális szakértelmet és módszertant igényelnek. Ezek ismerete és a megfelelő feltételek biztosítása nélkül nem várható el releváns eredmény. Egy „megrendelésre készült”, kiváló elméleti háttérű, de nem szakmai módszertant alkalmazó anyag nem tudja betölteni a funkcióját, mint a szakmaiságot tükröző, de nem kompatibilis módszertant alkalmazó megközelítés sem. A funkcionalitás, a problémamegoldás és kompatibilitás alap-megközelítésként is sok kérdést vethet fel. Az aktuálpolitikán túl a paradigmatis szemléleti dominancia is érvényesül, ami némileg szembe megy az integrált/ komplex katonai/rendészeti gondolkodással, áthelyezi a súlypontokat és a politikai igénykielégítést preferálja.

6. Befejezés

Képzeljünk egy festményt a Braille dombornyomásról Braille-írással! *„Az írás ez esetben annyit tesz: „Ne éj hozzá!”, habár ez az egyetlen módja az elolvasásának. Elbűvölő paradoxon, és egyben nagyszerű példája annak, hogyan gondolkozunk fordítva.”*¹³ A fenti gondolatok az elmúlt öt-hat év katonai/rendészeti történései, a megoldások jellege kapcsán (is) merültek fel. Elvi megközelítésről van szó, amelyet célszerű tudományos, szakmai, szervezeti, stratégiai, taktikai és operatív szinteken is megfelelő kontextusba helyezni. Ez a dolog nehezebb része, mert ettől kezdve a befogadási, adaptálási készségről van szó, ami a paradigmák erőpróbáját is jelenti. Az alapkutatásokon túl jutva már az alkalmazott kutatásokon lenne a hangsúly...

¹³ Paul Arden: i.m. 15. o.